

SIMON BÉLA

Az igazságügyi szakértés egyes kérdései a büntetőeljárásban, különös tekintettel az informatikai szakterületre

A régi jogrendszerek nem foglalkoztak a szakértőkkel mint az eljárásban részt vevő személyekkel. A kizárólag laikusokból összeálló bíróságoknak semmilyen speciális skatúdásuk nem volt a józan eszükön és az élettapasztalatukon kívül, ezért esetükben szinte minden kérdés a kompetenciájukon kívül esett volna.¹

A XIX. század igazságszolgáltatása már elképzelhetetlen olyan személyek nélkül, akik minden résztvevőtől függetlenül csak a tudományosan igazolt ismeretek, általánosan elfogadott tények alapján elkészített szakvéleményükkel segítenek a vitás kérdések eldöntésében.

A bírósági eljárások ésszerű időn belül történő befejezése és hatékonysága megkívánja, hogy az igazságszolgáltatásban felkészült és megfelelően díjazott szakértők tevékenykedjenek. Olyan szakértők, akik képesek határidőn belül színvonalas szakvélemény készítésére úgy, hogy ezzel érdemben segítsék a jogviták eldöntését.²

Az Országgyűlés április 26-án elfogadta az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvényt, amely a korábbi kettő helyett egyetlen jogszabályba foglalja össze a tevékenységükről szóló rendelkezéseket, valamint a munkájukat összefogó kamara működését.³

Milyen problémák vetődnek fel a szakértőkkel összefüggésben, amelyek az új törvény megalkotását is indokolták?⁴

Amint azt az alapvető jogok biztosának 2013-ban kiadott jelentése is tartalmazza: az eljárások elhúzódását sok esetben a nem megfelelő szakértő kiválasztása, a kompetens szakértő hiánya, a szakvélemény késedelmes előterjesztése okozza.⁵

¹ Tóth Áron László – Vaskuti András: A két szakértő alkalmazásának problematikája a halál okának és körülményeinek a büntetőeljárásban történő vizsgálata során. *Iustum Aequum Salutare*, 2010/2., 69. o.

² Horváth Gyöngyi: Az igazságügyi szakértői tevékenység egyes kérdései a szerzői és szomszédos jogok, valamint az iparjogvédelem területén. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2007. június, 15. o.

³ Jelen cikk 2015 nyarán készült, de a 2016. évi XXIX. törvény részleges hatálybalépése okán szükségessé vált annak szerző általi jelentős aktualizálása.

⁴ A 2016. évi XXIX. törvény preambulumban megfogalmazott okokon túl, illetve azok mellett.

⁵ Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-7766/2013. számú ügyben.

A szakértő kiválasztásával kapcsolatos problémák:

- viszonylag könnyű igazságügyi szakértővé válni, és a nyilvántartásba vétel után nincs megfelelően működő funkció a minősítésre, értékelésre, esetleges jogviszony-megszüntetésre;
- a szakértőt kirendelő nyomozó hatóságok számára nincs iránymutatás arra vonatkozóan, hogy adott kompetenciakörben⁶ mely szakértőt válasszák ki. Ez integritással összefüggő problémákat is felvet;⁷
- a szakértők egy része kompetencia és eszközök hiányában is elvállalja a kirendelést angyai érdekből.

Nemzetközi összehasonlításban elmondható, hogy a szakértővé válás feltétele a pályázó szakmai alkalmasságának vizsgálata, amit az egyes jogrendszer a következő módon valósítanak meg:

- *Franciaország*: kétéves „próbaidő” után bírák és senior szakértők alkalmassági vizsgát tartanak⁸.
- *Ausztria*: az illetékes bíróság elnöke és egy speciális bizottság előtti vizsga⁹.
- *Németország*: szakmai akkreditációs testület dönt az alkalmasságról¹⁰.
- *Anglia*: szakértők akadémiaja dönt az alkalmasságról¹¹.
- *Belgium*: szakértői egyesületek szövetsége dönt az alkalmasságról¹².
- *Csehország*: egy speciális szakmai bizottság dönt az alkalmasságról¹³.
- *Hollandia*: az illetékes bíróságok döntenek az alkalmasságról¹⁴.
- *Svájc*: a svájci akkreditációs szolgálat dönt a felvételről¹⁵.

⁶ Valamint ezek a kompetenciakörök sem kellően körülhatároltak. Az Igazságügyi Minisztérium internetes keresője is a 9/2006. (II. 27.) IM rendelet 6. számú melléklet alapján ad lehetőséget szűrésre – ez azonban túl tág kategóriákat vázol, és a megalapozott döntéshez nem elegendő [Informatikai szakértő: 1. informatikai berendezések, számítógépek, perifériák és helyi hálózatok (hardver), 2. informatikai biztonság, 3. informatikai rendszerek tervezése, szervezése, 4. stúdiótechnika, multimédia területtel összefüggő informatikai tevékenység, 5. számítástechnikai adatbázis, adatstruktúrák, 6. szoftverek].

⁷ A szakértőnek érdekében áll összejárni a kirendelő szerv vezetőjével, és esetleg visszaosztania a szakértői díjból, vagy apró „figyelmességekkel”, ajándékokkal meghálálni.

⁸ www.fncej.org

⁹ <http://www.sdglste.justiz.gv.at/>

¹⁰ <http://www.bvs-ev.de/svz/>

¹¹ <http://academyofexperts.org/find-an-expert>

¹² <http://www.febex.be>

¹³ <http://www.kszcr.cz>

¹⁴ <http://nrgd.nl/>

¹⁵ <http://swiss-experts.ch/>

Az egyes rendszerekben eltérők a kinevező szervek, hatóságok, eltérők a névjegyzékbe kerülés feltételei, de a vizsgált országokban kis számban találunk olyat, ahol bizonyos képesítési feltételek megléte automatikusan jogosultságot teremt az igazságügyi szakértővé váláshoz¹⁶.

Mindenképpen előremutató, hogy 2015-ben az Igazságügyi Hivatalon belül létrehozták az Igazságügyi Szolgálatok Jogakadémiáját.¹⁷ Remélhetőleg a képzés színvonala javít a szakértők jogi ismeretein.

Továbbá fontos, hogy a 2016. évi XXIX. tv. bevezeti a szakértővé válás folyamatában, hogy a kérelmezőnek igazolnia kell a kötelező szakértőjelölti időt, illetve szakértőjelöltként kötelező szakmai közreműködőként elvégzett ügyszám teljesítését.

E cikk megjelenésének időpontjában az informatikai szakértővé válás feltételeit már a 2016. évi XXIX. tv. és a kapcsolódó törvények, rendeletek¹⁸ szabályozzák.

Az új törvény szövegezésében vannak olyan részletek, amelyek tartalommal való kitöltése a gyakorlatra vár: a korábbi törvény a szakkérdés eldöntésével összefüggésben az igazságügyi szakértő feladataként a döntéshozatal segítségét írta elő¹⁹, míg az új szabályozás már a szakértő feladataként határozza meg a szakkérdés eldöntését²⁰. Ezzel együtt a jogalkotó szándéka nem irányulhatott arra, hogy a bizonyítékok bíró általi szabad értékelését korlátozza és egy szakvélemény megállapításait felülbírálja.²¹

A következő megállapítások tehetők: Magyarországon az Igazságügyi Minisztérium honlapján 151 nyilvántartásba vett informatikai szakértőt talál-

¹⁶ E körben tekintünk el a kamarai tagsághoz szükséges alapképzéstől, mivel az nem a szakutadás fejlesztését célozza.

¹⁷ Az akadémia feladata lesz az igazságszolgáltatás alrendszeire tartozó, és az igazságszolgáltatás működéséhez nélkülözhetetlen más szereplők (szakértők, végrehajtók, áldozatsegítők, pártfogó felügyelők, jogi segítségnyújtók, felszámolók, mediátorok) képzése.

¹⁸ 1995. évi CXIV. tv. az igazságügyi szakértői kamaráról. A törvényt a 2016. évi XXIX. törvény 166. § (1) bekezdése hatályon kívül helyezte 2016. június 15. napjával. Ezt követően az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény szabályozza a szakértői kamara működését is, fokozatos (2016. szeptember 15-i, illetve 2017. január 1-jei) hatálybalépéssel. 9/2006. (II. 27.) IM rendelet az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az ahhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről; 282/2007. (X. 26.) kormányrendelet a szakterületek ágazati követelményeiért felelős szervek kijelöléséről, valamint a meghatározott szakkérdésekben kizárólagosan eljáró és egyes szakterületeken szakvéleményt adó szervekről; 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet az igazságügyi szakértői működésről.

¹⁹ 2005. évi XLVII. tv. 1. §

²⁰ 2016. évi XXIX. tv. 3. § (1) bek.

²¹ Legtipikusabban egy másik szakértői véleménnyel. Indokolatlan tehát az új törvénnyel összefüggésben a szakértőt szakmai bíróként említeni.

lunk. A rendőrség által szakértőknek kifizetett összeg jelentős hányada az informatikai szakértők részére kifizetett pénz.

Problémaként említhető, hogy az egyes büntetőeljárások, bűncselekmények vonatkozásában nincs meghatározva a kirendelhető szakértők maximális díja. Két példa: 1. szabálysértési értékre elkövetett vagyon elleni bűncselekmény tettesének felderítéséhez több száz ezer forintos költséggel járó szakértői vizsgálat lefolytatására volna szükség; 2. egy súlyos élet elleni, sorozat-bűncselekmény nyomozása során rögzített anyagmaradvány DNS-vizsgálatára tesz intézkedéseket a nyomozó hatóság.

Amíg az utóbbinál teljesen indokoltnak tartjuk a kirendelést, addig az előbbinél azt az erőforrások felesleges elpocsékolásaként értelmeznénk. Ha azonban az első példában szereplő sértett ilyen nyomozati cselekmény végzésére tesz indítványt, akkor a nyomozó hatóság nem utasíthatja el az indítványt amiatt, hogy az túl nagy költséggel járna.

Jelenleg sem bűncselekményi kategóriákra, sem azokhoz kapcsolódó eljárási cselekményekre nem mondja ki a jogalkotó, hogy azok eljárás-ökonomiai szempontból nem igényelnek intézkedést. Inkább azt a látszatot tartja fenn, mintha minden bűncselekmény egyformán üldözendő volna, és a nyomozó hatóságoknak minden bűn felderítésére minden eszközt be kellene vetniük.

E látszat fenntartása költséges és felesleges. Senki sem hiszi el, hogy azonos erőforrások felhasználásával nyomoz a rendőrség egy tyúklopási és egy emberölési ügyben is.

Indokolt volna a büntetőeljárásokban az opportunitásalapú differenciálás, a diverziós eljárások²² mellett az egyes ügycsoportokban meghatározni a szükséges és indokolt eljárási cselekményeket – különösen a szakértői kirendelések indokoltságának deklarált korlátozásával.

A korlátozásnak azonban nem azt a célt kell szolgálnia, hogy a nyomozó hatóság kezét megkösse, hanem jogszabályi alapját adja azoknak a korlátoknak, amelyek jelenleg is fennállnak.²³

²² Bővebben Vári Vince: Diverziók a nyomozás hatékonyságának szolgálatában. Magyar Büntülőző, 2014/3–4., 56–87. o.

²³ Svájc egyes kantonjaiban előzetes költségvetést kell elkészíteni nagyobb büntetőeljárásokra. Amikor a költségkeret elfogy, akkor csak speciális esetben van lehetőség további nyomozásra, szélesítésre. Valóban belátható, hogy a személyi felelősség kérdésében felesleges tovább nyomozni, amikor négy-száz sértett már megtette a feljelentését, és közülük ötvenen már tanúvallomásban is megerősítették a vádat. A jelenlegi tipikus gyakorlatban a nyomozó szerv vezetője vagy az ügyész – jellemzően statisztikai okok miatt – erre ad utasítást.

Az igazságügyi szakértői névjegyzékről rendelkező korábbi jogszabály²⁴ rögzítette, hogy a névjegyzéknek a szakértő tekintetében tartalmaznia kell – egyebek mellett – a megalapozatlan szakvélemény adásának, illetve a késedelembe esésnek a tényét, mindkét esetben az ügyre történő utalással. A jogszabály arról is rendelkezett, hogy ezek az adatok közhiteles hatósági nyilvántartásnak minősülnek²⁵, egyúttal rögzítette azt is, hogy nem nyilvánosak, és azokról csak törvényben foglalt esetben, az arra jogosult részére adható tájékoztatás²⁶.

A megalapozatlan szakvélemény adásának tényét a szakértő köteles volt bejelenteni a szakértői névjegyzéket vezető hatóságnak²⁷, azonban jogszabály a bejelentés elmaradását nem szankcionálta. A 2016. évi XXIX. törvény ilyen kötelezettséget nem telepít a szakértőre – ez csak a kirendelő hatóságok feladata. A bíróság mind a megalapozatlan szakvélemény adásának, mind a késedelembe esésnek a tényét köteles volt bejelenteni a névjegyzéket vezető hatóságnak²⁸, azonban – ha megtörtént is a bejelentés – e tényeknek a nyilvántartásba való bejegyzése a szakértőt kirendelni készülő hatóság vagy bíróság munkáját nem segítette, mivel a kirendelőnek e közhitelesnek minősülő nyilvántartáshoz nem volt hozzáférési lehetősége, és ha lett volna jogszabályi felhatalmazottsága az adatigénylésre, annak időigényessége a kirendelés elhúzódtásához vezetett volna.²⁹ A 2016. évi XXIX. törvény azonban jelentős előrelépés a nyilvánosság irányába, hiszen a törvény 1. mellékletének 16. pontjában foglalt adatok nyilvánosak, azokat az igazságügyi szakértői névjegyzéket vezető hatóság a kormányzati portálon közzéteszi.

A 16. pont tartalmazza azokat a bejelentéseket, amelyek arra vonatkoznak, hogy

- a) a szakértő szakvéleménye homályos, hiányos, önmagának ellentmondó vagy egyébként helyességéhez nyomatékos kétség fér, és a szakvélemény fogyatékosága a szakértő meghallgatásával sem orvosolható;
- b) a szakértő a szakvélemény előterjesztésével jelentős késedelembe esett, és késedelmét nem mentette ki;

²⁴ Szaktv. 2. számú melléklet 1. q), r) pont.

²⁵ Szaktv. 5. § (1a) bekezdés.

²⁶ Szaktv. 5. § (3) bekezdés.

²⁷ Szaktv. 5. § (6) bekezdés.

²⁸ Szaktv. 5. § (6) és (6a) bekezdés.

²⁹ Rainer Lilla: Az igazságügyi szakértőkkel kapcsolatos szabályozás és feladatok, lehetséges eszközök az eljárás gyorsítása érdekében. Az Országos Bírósági Hivatal 2014. évi Gróf Székelyi Mailáth György tudományos pályázata, 11. o.

- c) a szakvélemény elkészítése akadályba ütközik, és a kirendelöt erről tíz napon belül nem értesítette, emiatt az eljárás elhúzódott, vagy az indokolatlan költséget okozott;
- d) a szakértő a szakvélemény előterjesztésével egy évet előré késedelemben esett;
- e) a szakértő a névjegyzékben szereplő elérhetőségi címén a küldemények átvételét nem biztosította; vagy
- f) ha tudomására jut, hogy a szakértő a magánszakértői vélemény elkészítésével kapcsolatos megbízásnak nem tett eleget.

Az új szabályozás ezt a nyilvánosságot csak az egyéni szakértőkhöz delegálja, a szakértői tevékenység végzésére feljogosított társaságoknál, igazságügyi szakértő intézményeknél ez nem szerepel a szabályozásban, így kérdéses, hogy az általuk megvalósított jogsértésekről milyen módon értesül a potenciális kirendelő, azaz az elektronikus felületen mennyiben lesz látható a társaságok, intézmények ismertetésénél, hogy az ott dolgozó egyes szakértőkkel szemben kifogások érkeztek.³⁰

Továbbra is a szakvélemény megalapozatlanságának megállapítása az esetek jelentős részében nehézségekbe ütközik, hiszen sokszor a kirendelő felelőssége is felvetődhet (vizsgálat tárgyainak rendelkezésre bocsátása, pontos kérdésfeltevés, egyeztetés hiánya stb.), illetve a nem teljes vélemény, hanem csak egyes kérdésekre adott válasz is lehet megalapozatlan.

Kiemelten fontos feladat a kirendelő hatóságok, szervek számára, hogy az előbbieken felsorolt bejelentési kötelezettségek teljesítésére saját ügyrendjében, szervezeti, működési szabályzatában gondoskodjon azok megtételének elkerülhetetlenségéről³¹.

A nyomozó hatóság eljáró tagjának szakmai előmenetelét hátrányosan befolyásolhatja, ha a közreműködésével kirendelt szakértő nem megfelelő működése miatt elhúzódik az eljárás, vagy felderítetlen marad a bűncselekmény, de ez nem törvényszerű.

³⁰ Szakértő intézet esetében igazságügyi szakértői intézmény névjegyzékben nem szereplő, de az adott szakterületen szakmai jártasságot szerzett alkalmazottja is adhat például megalapozatlan szakvéleményt, de kérdés, hogy az miképp jelenik meg a nyilvántartásban, ha azt a vezető tisztségviselő ellenjegyzí [2016. évi XXIX. tv. 48. § (3) bekezdés]. Ha viszont mindenképp igazságügyi szakértő aláírása szükséges a szakvéleményre, az azt a hamis látszatot kelti, hogy ő készítette a szakvéleményt, és nem a társaság tagja vagy alkalmazottja.

³¹ A Robotzsaru-Neo rendszert használó nyomozó hatóságok esetében a szakértői modulba történő telepítés tovább fokozná annak nehézkes működését.

A szakértő személyének nyomozó hatóság, ügyész vagy bíróság általi meghatározása tipikusan korábbi munkakapcsolat, illetve kollégák ajánlása alapján történik. Ennek következtében egyes szakértők kirendelése gyakori vá válik, ami a szakértő nagyszámú megbízásához és túlzott leterheltségéhez vezet, és ennek következtében a szakértő sokszor nem tudja vállalni az új kirendelések határidőre teljesítését.

Mindazonáltal a még nem vagy ritkán kirendelt szakértő korábbi munkájáról, munkadíjáról a kirendelőnek nincs előzetes ismerete.³²

A hibás vagy szakszerűtlen szakvéleményt kibocsátó szakértő megítélését nyilván negatív irányba mozdítja az általa elkövetett hiba, de a jelenlegi rendszerben erről csak szűk kör értesül és nem kerül veszélybe a szakértői minősége, egzisztenciája.

Indokolt volt tehát a szakértők tevékenységének transzparens megjelenítése. Az igazságügyi szakértők értékelésére vonatkozó részletes szabályokat, a külön minősítéssel felruházott igazságügyi szakértőkre vonatkozó szabályokat az igazságügy-miniszter rendeleti szabályozási jogkörébe utalja³³, de a rendelet még nem jelent meg.

Meddig terjedjen a nyomozó hatóság tagjának hatás- és feladatköre egy informatikai eszközből kinyerhető információ előtérülése során, és mikor vájon szükségessé külső szakértő bevonása?

A Be. 99. § (1) bekezdése különleges szakértelem meglétét követeli meg a kirendeléshez. A különleges szakértelem határainak megvonásánál mindenkéltől abból kell kiindulni, hogy ez a fogalom állandóan változó tartalmat takar. A tudományok, a technika, az ipar és a művészetek terén egyre újabb és újabb olyan ismeretek keletkeznek, amelyeknek csak az adott terület szakemberei vannak birtokában, és amelyek így a büntetőeljárás szempontjából a különleges szakértelem fogalma alá esnek.³⁴ Az elmúlt időszakban a társadalmi, technikai változások folytán átalakult, felértékelődött a szakértők szerepe az igazságszolgáltatásban. Egyre több az olyan büntető- vagy polgári eljárás, amelyben szakértőt kell igénybe venni, mivel a bíróság az ügy eldöntése szempontjából releváns tényeket kellő szakértelem hiányában nem tudja értékelni.³⁵

Sok esetben azonban a nyomozó hatóság saját erőforrásaiból próbálja a válaszokat megkeresni olyan kérdésben, amelyhez nem feltétlenül szükséges

³² Rainer Lilla: i. m. 10. o.

³³ Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény 139. § (2) bek. j) pont.

³⁴ Godóny József: Igazságügyi szakértők a nyomozásban. In: Godóny József (szerk.): Kriminallisztikai Tanulmányok 3. KJK, Budapest, 1964, 7. o.

³⁵ Horváth Gyöngyi: i. m. 15. o.

külső szakértő bevonása. Ennek költséghatékonysági okai is vannak. Például a modern helyszínelőbizottságok eszközparkja olyan kérdésekre adja meg a válaszokat, amikre korábban csak szakértők segítségével volt mód.

A legtöbb informatikai szakértői kirendelés büntetőügyekben arra vonatkozik, hogy a lefoglalt infokommunikációs eszközökből a szakértő mentse le az adatokat, és esetleg keressen az adathordozón bizonyos szavakat, kifejezéseket.³⁶

Az adatmentések során a nem megfelelő célhardverek hiányában a szakértők sok esetben szakmai hibákat ejtenek.

A nemzetközi standardokat figyelembe véve ma adathordozók megvizsgálásához szükséges írásvédő berendezés. A Be.³⁷ értelmében a szakértő a vizsgálatot a tudomány állásának és a korszerű szakmai ismereteknek megfelelő eszközök, eljárások és módszerek felhasználásával köteles elvégezni. Kérdés, hogy mit értünk korszerű szakmai ismereteknek megfelelő eszközökön.

A jelenlegi gyakorlat szerint a megfelelő eszközparkkal ellátott rendőri egységek (Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda, Budapesti Rendőr-főkapitányság) munkatársai olyan feladatokat végeznek el a nyomozásaik során, amelyekre más egységek külső szakértőt kell hogy igénybe vegyenek.

Korábban több esetben előfordult, hogy az igazságügyi szakértő a hatóság által szolgáltatott eszközökkel végezte szakértői tevékenységét.

A kialakult gyakorlat szerint a rendőrség hivatásos állományú vagy kormánytisztviselő tagjai a saját szervezeti egységük vagy a társosztályok által folytatott nyomozások során nem szakértői véleményt, hanem rendőri jelentést írnak a lefolytatott adatmentésről, adatelemzésről.

A jelenlegi szabályozás kizárja a kompetenciák és eljárásjogi státusok keveredését. Hiába van birtokában egy bíró, ügyész, védő, tanú vagy a nyomozó hatóság eljáró tagja az adott szakkérdés eldöntéséhez szükséges ismereteknek, a Be. kizárja, hogy szakértőként járjon el.³⁸ Ezen túlmenően az effajta keveredés sértene a tágabb értelemben vett eljárási feladatok megosztásának alapelvét.³⁹

Több éve húzódik a szakmai vita abban a kérdésben, hogy a nyomozást végző nyomozó hatósággal szolgálati vagy alkalmazotti viszonyban nem álló, azonban a rendőrség állományához tartozó személyek kirendelését, vagyis az úgynevezett „átszakértést” a Be. kizárási szabályai lehetővé teszik-e vagy sem.

³⁶ Például a gyanúsítottól lefoglalt számítógépen keresse meg a sértett nevét, e-mail címét tartalmazó szöveges fájlokat egy rágalalmazási ügyben.

³⁷ Be. 105. § (1) bekezdés.

³⁸ Be. 21. § (1) bek. c); 31. § (1) bek. c); 38. § (1) bek. c); 45. § (1) bek. d); 103. § (1) bek.

³⁹ „A bíró ne vegye át a szakértő feladatát, de a szakértő se öltön magára bírói talárt.” Novák István: A bíró és a szakértő. Gondolatok egy témáról – több változatban. Magyar Jog, 1991/6., 360. o.

Vizsgáljuk meg, hogy a nyomozó hatóságot a szakértői kérdések megválaszolásától milyen formában tiltja el az eljárásjogi törvény! Amint a hatályos Be. 103. § (1) bekezdése meghatározza: szakértőként nem járhat el, aki az ügyben mint bíró, ügyész vagy nyomozó hatóság tagja járt vagy jár el, valamint ezek hozzátartozója.

Érdekes helyzetet teremtett azonban a 72/2009. BK vélemény, amely a következő megállapításokat tette: „Az 1998. évi XIX. törvény 103. § (2) bekezdése értelmében a valamely rendőr-főkapitányságnál alkalmazásban vagy szolgálati viszonyban álló személy – egyéb kizáró ok hiányában – a más rendőr-főkapitányság, vagy a helyi nyomozó hatóságként eljáró (városi, kerületi, vízirendészeti) rendőrkapitányságok által nyomozott ügyekbe szakértőként bevonható. Nem kizárt a helyi nyomozó hatóság által nyomozott ügyben annak a személynek a szakértőkénti alkalmazása sem, aki azzal a rendőr-főkapitánysággal áll alkalmazotti vagy szolgálati viszonyban, amelynek az illetékességi területéhez a nyomozást végző rendőrkapitányság tartozik.”

A hatályos Be. a 36. szakaszban nevesíti nyomozó hatóságként a rendőrséget, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatalt.⁴⁰

A rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről szóló 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet⁴¹, valamint a 23/2003. (VI. 24) BM–IM együttes rendelet (Nyor) szabályozza, hogy nyomozó hatóságon a központi, területi és helyi nyomozó hatóságokat kell érteni. Központi nyomozó hatóság az Országos Rendőr-főkapitányság, területi nyomozó hatóság a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányság, a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda, valamint a Repülőtéri Rendőr-igazgatóság, helyi nyomozó hatóság a rendőrkapitányság és a vízi rendészeti rendőrkapitányság.

A Nyor Be. 36. §-ához fűzött értelmezése szerint a rendelet alkalmazásában nyomozó hatóság a rendőrkapitányság, a rendőr-főkapitányság, a Készenléti Rendőrség, a Repülőtéri Rendőr-igazgatóság, valamint az Országos Rendőr-főkapitányság.

A legmegfelelőbb szabályozás az, ha a szakértő tevékenységét befolyásmentesen tudja végezni. Mindennemű befolyás, legyen szó akár közvetlen, akár közvetett befolyásról, veszélyezteteti, vagy végső esetben kizárja az igazságra való törekvésünket, külső beavatkozás pedig a megosztott államhata-

⁴⁰ Az említetteken túl a nyomozó hatóságok a legfőbb ügyész engedélyével a külön törvényben meghatározott feltételek esetén az Európai Unió tagállamainak nyomozó hatóságai, továbbá az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol) részvételével egy ügyre vagy ügyek meghatározott csoportjaira közös nyomozó csoportot alakíthatnak, illetve abban részt vehetnek.

⁴¹ A NAV-ra vonatkozó szabályok a 273/2010. (XII. 9.) kormányrendeletben találhatók.

lom (hatáskörökből adódó) dinamikus egyensúlyát bontja meg.⁴² A pártatlanság viszont az egyik alapfeltétele annak, hogy az ügyekben helyes és megalapozott ítélet szülessen.⁴³

Mindezek figyelembevételével kijelenthetjük, hogy a jogszabály változása folytán a BKv. 72. szerinti értelmezése tárgytalanná vált. Az ügyben eljáró bírósággal, ügyészséggel, nyomozó hatósággal alkalmazotti vagy szolgálati viszonyban álló szakértő esetleges elfoglaltsága a Be. 103. § (1) bekezdés *h*) pontja szerint kezelhető⁴⁴, azaz: szakértőként nem járhat el, akitől elfogulatlan szakvélemény egyéb okból nem várható.⁴⁵

Tehát tágan értelmezve a rendelkezéseket: nincs törvényi akadály annak, hogy szakértőként vagy eseti szakértőként⁴⁶ a rendőrség állományába tartozó, a nyomozást folytató rendőri egység személyi állományába tartozó, de az adott nyomozásban el nem járó – azaz nyomozati cselekményt nem fogantató – személyt szakértőként rendeljenek ki.

Az új szakértői törvény azonban tovább korlátozza az eseti (akár nyomozó hatósági állományba tartozó) szakértő igénybevételét, mivel azt csak akkor engedélyezi, ha

- az adott szakterületen nincs bejegyzett igazságügyi szakértő;
- az adott szakterületen – időszakos hiány vagy egyéb szakmai ok miatti hiány okán – a bejegyzett igazságügyi szakértők egyike sem tud eleget tenni a kirendelésnek; vagy
- az adott szakterület nem szerepel a miniszteri rendeletben felsorolt szakterületek között.

Tehát a minisztériumi nyilvántartásban nem szereplő, de a nyomozó hatóságok állományába tartozó személy kirendelése nagyon szűk körben elképzelhető.

További kérdés, hogy elvárható-e az elfogulatlanság attól a szakértőtől, aki olyan személytől kapja meg a kirendelést, aki egyébként szervezetszerű előjárója.

42 Cséffai Attila Csaba: Az igazságügyi szakértő függetlensége a kirendelés során. Magyar Jog, 2012/11., 657. o.

43 14/2002. (III. 20.) AB határozat

44 Ezt támasztja alá a Be. 103. § (2) bekezdése, amelynek értelmében az (1) bekezdés b) pontjának alkalmazásában nem minősül a nyomozó hatósággal hivatásos szolgálati viszonyban álló személynek az, aki a rá vonatkozó jogszabályok alapján nem a nyomozó hatóság állományában teljesít szolgálatot.

45 Belegi József – Berkes György (szerk.): Büntetőeljárás jog I–III. Kommentár a gyakorlat számára. Második kiadás. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2014, 584. o.

46 Bár az eseti szakértő bevonását a Be. csak akkor engedélyezi, ha nyilvántartásban lévő személy, gazdasági társaság, szervezet kirendelése nem lehetséges.

Ezen okok miatt indokolt, hogy a kirendelt szakértő és a kirendelést aláíró vezető ne álljon függelmi viszonyban.

Az informatikai szakértők kirendelésekor a legtöbb esetben adatok lementése és esetleg a lementett adatokban valamilyen kifejezés, vagy bizonyítékként értékelhető adat (képfájl, operációsrendszernapló-bejegyzés, e-mail stb.) felkutatása a cél.

Megítélésem szerint a digitális adathordozók átvizsgálása hasonlatos a házkutatás lefolytatásához abban az értelemben, hogy ott mint akár önálló eljárás cselekményben⁴⁷ a bűncselekmény nyomainak felderítése vagy bizonyítási eszköz megtalálása a cél. Ahogy a házkutatás során, úgy az adathordozók átvizsgálásakor is van lehetőség szaktanácsadó igénybevételére.

A Be. 182. § (1) bekezdése szerint az ügyész és a nyomozó hatóság a nyomozási cselekményeknél szaktanácsadót vehet igénybe, ha a bizonyítási eszközök felkutatásához, megszerzéséhez, összegyűjtéséhez vagy rögzítéséhez különleges szakismeret szükséges, illetve az ügyész vagy a nyomozó hatóság valamilyen szakkérdésben felvilágosítást kér.

A Nyor 133. § (1)–(2) bekezdése a Be. 182. §-ához kapcsolódóan a szaktanácsadó közreműködésével összefüggésben kifejti, hogy „szaktanácsadó igénybevételéhez nem szükséges határozatot hozni, a közreműködésre felkérés szóban vagy írásban történik. A nyomozó szerv tagja a közreműködésről felvett jegyzőkönyvben rögzíti, hogy a szaktanácsadó mely eljárási cselekménynél működött közre, és milyen kérdésben adott felvilágosítást. A nyomozás során szaktanácsadóként a nyomozó hatóság alkalmazásában álló személy is igénybe vehető, amennyiben vele szemben nem áll fenn a Be. 38. §-ában meghatározott kizárási ok.”

Kérdés, hogy meddig terjed egy szaktanácsadó szaktudása, ami a bizonyítási eszközök összegyűjtéséhez, rögzítéséhez elegendő és mikortól kezdődik ugyane tevékenység során az a szakértelem, amit már különleges szakértelmennek minősít a nyomozó hatóság, és szakértő kirendeléséről kell hogy határozzon.

Aki már látta, hogy egy adathordozó kiszerelese egy számítógépből és egy tipikus adatmentés a szükséges eszközökkel mennyire egyszerű folyamat, az könnyen belátja, hogy az esetek többségében ez nem igényel szakértői kompetenciákat.

A szakértők kirendelésére adatmentéshez megítélésem szerint csak olyan esetekben van szükség, ahol a folyamat összetettsége (például működésben

⁴⁷ Mint a Be. 149. § (1) bekezdésének szövegezése 2014. január 1. előtt.

lévő gépeken live forensic, memory dump stb.), vagy az adathordozó specialitása (szerverhotelban lévő eszköz beazonosítása, vagy raid rendszerben futó szerver stb.) azt megköveteli. Sajátos problémát vet fel, hogy sok informatikai rendszer szakértői vizsgálata az üzemeltetők közreműködése nélkül sokszor szinte lehetetlen⁴⁸.

Németországban is felvetődött a kérdés évtizedekkel ezelőtt, hogy a szakértői kérdéseket külső szakértők segítségével, vagy saját tisztviselőikkel oldják meg. A jogrendszer válasza szerint a külső szakértők anyagi érdekeltsége összefonódhat a nyomozó hatósággal, ezért elfogult módon annak tetsző szakértői véleményt adnának, de a nyomozó szerv állományába nem tartozó tisztviselő bérét, juttatását a törvény határozza meg, így nem befolyásolja a nyomozás érdeke.

Németország számos tartományában jelentős erőforrásokat áldoznak arra, hogy a nyomozó hatóság munkáját a rendőrség állományába tartozó szakértők lássák el, akiknek a kiképzése, továbbképzése is jelentős költségekkel jár.

A német tisztviselő mentalitása és társadalmi megítélése számos ponton eltér a magyar köztisztviselő, kormánytisztviselő, hivatásos állományú személyétől, de a legtöbb szakismeretet igénylő kérdés Magyarországon is állományon belül megoldható volna, de a jogelveknek legjobban megfelelő megoldást az jelentené, ha ezek a személyek a Büntügyi Szakértői és Kutatóintézet állományában lennének.⁴⁹

Indokolt volna az informatikai szakkérdések területén általános jelleggel szabályozni, hogy mely feladatok ellátására hívható fel szaktanácsadó⁵⁰ (jellemzően a Büntügyi Szakértői és Kutatóintézet állományából), és melyek azok a kérdéskörök, amelyekre külső szakértő kirendelése indokolt.

Ha a speciális ismereteket igénylő informatikai adatmentések, elemzések rendőrségi munkatársak végrehajtásában maradnak, akkor célszerű annak kimunkálása, hogy az így elvégzett tevékenység – amelyért sok nyomozó hatóság nagyon költséges informatikai szakértőt rendel ki – igazolható költségei, díja díjjegyzéken megjelenjen, és annak megfizetésére a terhellet elítélése esetén a bíróság marasztalhassa.

48 Például ha egy igazságügyi szakértő észleli, hogy speciális célszoftverek üzemelnek egy multinacionális vállalat szerverein, akkor segítség nélkül el kell sajátítania a szoftver üzemeltetését, és a vállalat belső szerveit is tudnia kell üzemeltetni, hiszen akár akaratan kívül is nagy károkat okozhat. További problémaforrás a hozzáférési jog megléte.

49 Fontos megjegyezni, hogy kormányhatározat értelmében az Igazságügyi Szakértői és Kutatóintézet, valamint a Büntügyi Szakértői és Kutatóintézet összeolvad, 2017. január 1-jétől a belügyminiszter szervezeti és az igazságügy-miniszter törvényességi felügyelete alatt működik tovább.

50 A jelenlegi legtöbb informatikaiszakértő-kirendelés ebbe a körbe esne.

A jelenlegi helyzetben a nyomozó hatóság tagjai azért nem foglalnak le informatikai eszközöket, mobiltelefonokat, mert ezek szakértő általi vizsgálata költséges, és a kirendelés, elszámolás folyamata nagyon munkaiigényes.

A kirendelés nehézségei

A szakértő kirendelése és a vele való kapcsolat a nyomozó hatóság oldalán rendkívül hosszadalmas, erőforrás-igényes. Nézzük, mi történik a gyakorlatban!

A szakkérdés felvetődésekor az ügy előadója felveszi a kapcsolatot a lehetséges szakértővel (százezer forint összeghatár felett több szakértővel), és ajánlatot kér az elvégzendő munkára, ez tartalmazza az óradiját, illetve azt, hogy hány órát szán a szakértő a munkára.⁵¹

Az így begyűjtött adatokat szükséges rögzíteni a Neo ügyviteli szoftverrel. Ezt követően szükséges a kirendelésre vonatkozó javaslatot felterjeszteni a kirendelésre jogosult parancsnoknak szakmai jóváhagyásra.⁵² A szakmai jóváhagyás után a keletkezett iratokat elektronikus formában (Neo ügyviteli szoftver) továbbítják a pénzügyi szervekhez a költségvetési jóváhagyás érdekében.

Ezen engedély megszerzése néhány napot vesz csak igénybe, és egy eseti kötelezettségvállalási keretigazolás formájában jelenik meg az előadó informatikai rendszerében.

Ez után van lehetőség megszövegezni a szakértő-kirendelő határozatot, és aláíratni az arra jogosult vezetővel⁵³, majd a kirendelést átadni/megküldeni a szakértőnek.

Elkészülte után a véleményt érkeztetni kell a Neóban, majd elkészíteni a díjmegállapító határozatot, amelyben a munkadíjakat, a költségeket, valamint a szakkonzultáns és a segédszemélyzet munkadíját, továbbá a jelenléti díjat az eltöltött idő megjelölésével külön-külön részletezve – egyeztetve a vonatkozó rendelettel⁵⁴ és a korábbi ajánlattal – kell feltüntetni.

51 Informatikai szakkérdésben különösen összetett probléma az előzetes ajánlat kiadása abban az esetben, ha az ajánlatot például egy darab bűnjelzésébe csomagolt asztali számítógép adattartalmának elemzésére kell adni, amiről nem tudható, hogy hány darab, mekkora és milyen adathordozóval bír.

52 Itt már figyelemmel kell lenni arra, hogy engedélyezhető-e társzakértő, gépkocsiszámlát, irattartalmányozás stb.

53 Ez nem mindig azonos a szakmai engedélyezést végző vezetővel.

54 3/1986. (II. 21.) IM rendelet az igazságügyi szakértők díjazásáról.

Az előadó ez után aláírta a feljogosított vezetővel a határozatot, majd az érintetteknek (szakértő, gyanúsított) kézbesíti. A panaszjog lejárt, valamint a hozzászámolt postai megküldés vélelmezett ideje leteltével az előadó elkészíti a jogerőre emelésről az értesítést. A szakértő a jogerőre emelkedés után állíthatja ki a számlát és nyújthatja be kifizetésre a Központi Gazdasági Ellátó Igazgatósághoz.

Nézzük a kapcsolódó határidőket!

Szakkvélemény előterjesztésének határideje 2014. január 1-jétől a Be. 100. § alapján maximum hatvan nap, és egyszeri harmincnapos hosszabbítás lehetséges. Díjmegállapító határozat meghozatalára a nyomozó hatóságok esetében az elfogadott szakkvélemény beérkezésétől számított harminc nap⁵⁵ áll rendelkezésre, ez ellen az érintettek a kézhezvételétől számított nyolc napon belül élhetnek panasszal.⁵⁶

A szakértői díj megfizetésére a jogerős díjmegállapító határozat és számla alapján harminc napja van a kötelezettnek.⁵⁷

Látva a folyamatot, felvetődik, hogy például egy szabálysértési értékhatárhoz közeli tárgy értékének megállapításához a szakértőnek esetleg csak fél óra kell. Ahhoz azonban, hogy ez számára is rentábilis legyen, célszerű – legalábbis papíron – többórányi tevékenységet igazolnia a díjjegyzékében.

Szükséges tehát megvizsgálni, hogy a munkamozzanatok szintjétől kezdve miként lehetne ezt csökkenteni.

Lehetséges megoldások:

- bizonyos szakértői kérdések/ügycsoportok esetében általánydíj bevezetése (például egy lakóingatlan értékbecslése x forint, vagy egy terabájtnyi adatról másolat készítése és abban egy keresett kifejezés y forint, egy darab muzeális értéket nem képviselő arany ékszer értékének megállapítása z forint stb.);
- a díjmegállapító határozat Be.-beli szabályainak megszüntetése, hiszen a legtöbb nyomozó hatóság csak a szakértőnek küldi ki a határozatot, amellet az eljárások csak egy részében kerül sor arra, hogy annak megfizetésére a bíróság a terhellet kötelezi.⁵⁸

⁵⁵ 3/1986. (II. 21.) IM rendelet 9. § (10) bek.

⁵⁶ Be. 195. § (1) bek.

⁵⁷ 2005. évi XLVII. tv. 17. § (4) §

⁵⁸ A jogintézmény bevezetésének fő céljai: a terhelte jogainak érvényre juttatása, valamint a perbírók tehermentesítése a jelenlegi szabályozással sem valósul meg, hiszen ügyis döntenie kell a szakértői díjak megtérítéséről.

Az informatikai szakértői vélemények jellemzően magas költségeket jelentenek. Sok esetben szükséges azonban olyan esetekben is alkalmazni, amikor a terhelhet sújtó szankció az eljárás végén várhatóan nem lesz magas⁵⁹. Ilyen esetekben a szakértői díj eljárási költségként történő megtérítése nagyobb szankciót okoz, mint maga az elkövetett bűncselekmény. Az ilyen esetek elkerülése érdekében jogszabályban rögzített formában gyanúsítottaknak lehetőséget lehetne adni, hogy a szakértő kirendelése előtt a szakértőnek felteendő kérdésekre megadja a választ. Ez hasonlatos volna ahhoz, mint a házkutatáskor a keresett dolgok átadására vonatkozó felhívás. Ha előadja a keresett dolgot, még lefolytatható a házkutatás (más bűncselekmény elkövetéséből származó dolgok felkutatása érdekében), de az informatikai eszközök szakértése – kvázi házkutatása – esetén nem lehetne a felvetődő költségeket, szakértői díjakat a terhére megállapítani, ha azok más bűncselekmény miatti felelősséget nem alapoznak meg.

Korábban számos probléma adódott azzal összefüggésben, hogy a szakértők indokolatlanul magas óraszámokat tüntettek fel a díjjegyzékükben, ezek túlnyomó részére azonban nem megoldás a jelenlegi díjmegállapítás bürokratikus rendszere⁶⁰.

A lehetséges vita alapja az, hogy a szakértő szeretne minél magasabb összeget látni a díjjegyzék végén, a kirendelő hatóság, valamint a terhelte pedig minél alacsonyabban. Ha jogszabályaink ezt megfelelően szűk mozgástérrel szabályoznák, akkor a lehetséges viták is szűk körben vetődnének fel. Az óradíjhoz és költségelszámoláshoz kötött díjak rendszere számos vitára ad lehetőséget. De ki lehetne-e váltani ennél jobb módszerrel?

Abban az esetben, ha a szakértők csak a nyomozó hatóságok, ügyészség, bíróság jóváhagyásával kidolgozott díjjegyzék-összeállító alkalmazással készíthetnék el a díjjegyzéküket, szükségtelenné válna az eljáró nyomozók azon tevékenysége, amikor a díjmegállapító határozat meghozatalával újra gépre viszik azokat a tételeket, amelyeket a szakértő már gépre vitt annak benyújtása előtt. Így a számszaki ellenőrzés megvalósulna, a szakmai kérdéseket⁶¹ pedig indokolt volna a szakértői kamara elé vinni.

A felelős gazdálkodás nem róhat mindenkire jelentős adminisztrációs terhet. Elegendő volna a kirendeléssel összefüggésben a döntéshozók szintjén a pénzügyi keretek, korlátok ismerete és betartása.

⁵⁹ Egy magát hacktivistának képzelő fiatalkorú egy esetben felelőtlenül rendelkezésre bocsátja számítógépe kapacitását egy DDos-támadáshoz, bízva az anonimitásban és tettét diáksínynek gondolva.

⁶⁰ De azt például kiszűri a rendszer, ha a szakértő saját magának mint segítségnyújtásnak számol el díjat.

⁶¹ Azt, hogy az adott szakértői tevékenységhez milyen vizsgálat volt szükséges, és az mennyi időt vett igénybe.

Egyszerűsödne a helyzet, ha csökkenne a szakértői kirendelések száma. Ha nagyobb arányban vonhatnánk ki bizonyos kérdéseket a szakértői kompetenciából. A rendőrség próbál ebbe az irányba elmozdulni, és bizonyos szakértői kirendelésekről csak ügyészi utasításra határoz, de számos nyomozó szerv és ügyészség között problémát okoz, hogy ezek az utasítások írásos formát öltsenek.

Az igazságszolgáltatásban szükséges volna az egyes hivatásrendek összehangolt oktatása. Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a bírák és a társszakmák képviselői képzésének összehangolása valamennyi szervezet és hivatásrend elemi érdeke, a hatékony ítélkezést segíti.⁶² Tehát nem elegendő a kvalifikált, kiválasztott, vagy akár minősített szakértők kirendelése, mert legalább olyan fontos a megfelelő kérdések megfogalmazásának és a kapott válaszok értékelésének képessége.

Mindezeket túl jelentős mértékben csökkenthető volna az improduktív tevékenység azáltal, ha igazságügyi szakértői tevékenységnek csak a bíróságok, az ügyészség és a nyomozó hatóságok számára végzett szakértői tevékenységet neveznénk, és nullaszázalékos áfakulccsal volna végezhető.

További kérdések a szakértők személye kapcsán

A szakértői tevékenység felügyeletét a jogalkotó megosztja. Az általános jellegű hatósági felügyeletet – hatósági ellenőrzés – az igazságügyi névjegyzéket vezető hatóság hatáskörébe utalja, míg a szakmai felügyeletet a szakértői kamara gyakorolja, jóllehet az igazságügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos egyes törvények módosításáról szóló 2009. évi LXXV. törvény 2009. október 1-jei hatállyal a közigazgatási értelemben vett szakmai felügyeletet kiiktatta a törvényből.⁶³

A hatósági ellenőrzés keretében az igazságügyi szakértő és a társaság tevékenységét az igazságügyi szakértői névjegyzéket vezető hatóság bármikor megvizsgálhatja, és ennek során bekérheti a szakértői tevékenységről vezetett nyilvántartást.⁶⁴

A szakértői kamara köztestületként az igazságügyi szakértői tevékenység tudományos művelésének támogatásával, a szakmai és etikai elvek meghatá-

62 556/2014. (XII. 22.) OBHE számú határozat a 2015. év képzési tervéről.

63 Igazságügyi szakértő függetlensége, 16. o.

64 Szaktv. 12/A § (1) bek.

rozásával és érvényesítésével, valamint a szakértők képviseletével kapcsolatos közzefeladatokat látja el.⁶⁵

Az igazságügyi szakértői kamaráról szóló 1995. évi CXIV. törvény (Iszktv.) etikai eljárása felfogható egy mini-büntetőeljárásnak. Jellege, szabályozása sok mindenben emlékeztet a Be. megoldásaira, súlya, hatása pedig lényeges hatással lehet a panaszolt szakértőre, így garanciális jelentőségű annak részletes szabályozása. Nem véletlen, hogy az Iszktv. közel fele az etikai eljárásról szól. Etikai vétséget követ el az a szakértő, aki vétkezen megszegi az igazságügyi szakértői tevékenység gyakorlásából eredő, jogszabályban vagy az alapszabályban meghatározott kötelezettségét, vagy a szakértők etikai kódexében foglalt magatartási szabályokat, illetve szakértői tevékenységén kívüli vétkes magatartásával a szakértői kar tekintélyét csorbítja. Az etikai vétséget elkövető szakértővel szemben büntetésként kiszabható: *a)* figyelmeztetés; *b)* írásbeli megrovás; *c)* pénzbírság; *d)* a kamarai tagság legfeljebb két évig terjedő felfüggesztése; *e)* a kamarából való kizárás. A kamarából kizárás esetén a területi kamara elnöksége, illetve a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara elnöksége kezdeményezi a szakértő törlését a névjegyzékből. Az etikai kódexet a Magyar Igazságügyi Szakértő Kamara küldöttgyűlése alkotja meg. E kötelezettségének eleget téve a jelenleg hatályos kódexet a kamara küldöttgyűlése a 2009. december 19-én tartott ülésen elfogadta, és az elfogadásával hatályba léptette. 2014. május 24-én pedig a kamara elfogadta az etikai kódexet.⁶⁶

Az anyagilag és apparátusában megfelelően megerősített kamara e dokumentumok alapján vélhetően alkalmas lesz a szakértői tevékenység tekintélyének megőrzésére és javítására.

Az alaptörvény X. cikkelyének (2) bekezdése kimondja, hogy a tudományos igazság kérdésében az állam nem jogosult dönteni, tudományos kutatások értékelésére kizárólag a tudomány művelői jogosultak.

Az egyes tudományterületeken a szakértők a szakvéleményük kialakítása során eltérő mértékben támaszkodhatnak egyéni szakmai tapasztalataikra. A vegyész szakértő sokkal inkább a használt berendezés által kiadott eredményekre kell hogy támaszkodjon, de egy értékszakértő esetén az egyedi kereksétség meghatározásakor, vagy egy pszichológus szakértő esetén a reakciók értékelésekor sokkal inkább a saját szakmai tapasztalatok kapnak szerepet. Bár a tudomány törekszik az emberi tényezőt kiiktatni az értékelési rendszerből, de ez soha nem valósul meg teljesen.

⁶⁵ Az igazságügyi szakértői kamaráról szóló 1995. évi CXIV. törvény 1. § (1) bek.
⁶⁶ http://miszk.hu/system/files/a_miszk_etikai_eljarasi_szabalyzata_-_2014-05-24.pdf

A szakértők anyagi érdekeltsége súlyos veszélyt jelent az elfogulatlan szakvélemény kibocsátása tekintetében. Nem helyes, ha a kirendelő hatóság és a szakértő közti kommunikáció csak a kirendelő határozaton keresztül valósul meg. Az ilyen rendszer félrefogalmazott vagy félreértett kérdésekhez, elhúzódo ügyekhez vezetne. Viszont a kirendelő és a szakértő közti tartós együttműködés során gyakran alakul ki a hatóság eljáró tagja és a szakértő között olyan kapcsolat, amely oda vezet, hogy a szakértő információkat szerez vagy kap arról, hogy a nyomozás érdekeit milyen tartalmú szakvélemény szolgálná.

A szakértő érdekében áll, hogy sok kirendelést kapjon, és hosszú távon erre a nyomozás érdekeit szolgáló véleményekkel tehet szert.

A véletlenszerű kirendelést lehetővé tevő számítógépes rendszerben történő szakértői kiválasztás nemcsak a kirendelő hatóságok munkatársainak, illetve vezetőinek korrupciós veszélyeztetettségét csökkentené, hanem annak esélyét is, hogy a szakértő a véleménye kimunkálásakor tekintetbe vegye azt, hogy a véleménye mennyiben segíti, vagy hátráltatja az aktuális nyomozást.

A véletlen segítségével kirendelt szakértők rendszere csak abban az esetben tud megfelelően működni, ha a szakterületek szűk szakmai kompetenciákra vannak felosztva, illetve a területiség elve a felszámolók kijelölésére⁶⁷ létrehozott számítógépes programhoz hasonlóan – a súlyozás alkalmazásával – véletlenszerű kiválasztással tesz javaslatot oly módon, hogy a súlyozott halmazból egyenletes eloszlás szerint választ.⁶⁸

Az új szakértői törvény hatálybalépésével továbbra is megmarad, hogy akit az igazságügyért felelős miniszter 2005. december 31. napjáig informatikai vagy hírközlési szakterületekre felvett, a névjegyzékbe bejegyzett szakterülete megfelel a 6. számú mellékletben megjelölt szakterületek valamelyikének, a képzését a szakterület ágazati irányításáért felelős minisztérium a szakterületnek megfelelő szakirányú jellegű képzésnek ismeri el, a névjegyzékből való törléséig a korábbi szakterületének megfelelő szakterületén igazságügyi szakértői tevékenységet végezhet. Bár arra vonatkozóan nincsen kimutatás, hogy hány informatikai szakértő szerezte jogosultságát 2005 előtt, de bizhatunk benne, hogy az új szabályozás minősítési rendszere kiszűri azokat a személyeket, akik elavult ismereteikre támaszkodva adnak szakértői véleményt.

⁶⁷ A felszámolók, a vagyonfelügyelő és az ideiglenes vagyonfelügyelők elektronikus kijelölésének szabályairól szóló 36/2010. (V. 13.) IRM rendelet.

⁶⁸ Cséffai Attila Csaba: i. m. 663. o

A 2016. évi XXIX. törvény ugyanis rendeletalkotási feladatot szab a felelős miniszter számára az értékelési rendszer létrehozására, amely elkészültekor remélhetőleg a kirendelő hatóságoknak felhasználóbarát módon minősítési lehetőséget ad a szakértő személyiségjegyei, jogszabályoknak, módszertani utasításoknak, továbbképzéseknek való megfelelés és számos más értékelési szempont alapján.

A jelenlegi szabályozásban az egyébként a Szaktv. szerint is szakértőnek tekinthető személy vagy személyek – a terhelt vagy a védője általi megbízás útján történő bevonásuk megtagadása esetén – az úgynevezett szakértelemmel felvértezett tanú perjogi státusát veszik fel, ami sérti vagy sértheti a fegyveregyenlőség elvét. A szakértői és büntetőeljárás törvények újrakodifikálásakor fontos ennek rendezése, de jelen tanulmánynak nem célja ezen aspektus kibontása.⁶⁹

69 Azt számos publikáció taglalja, például Bartkó Róbert: A védelem által felkért szakértő perjogi helyzete a büntetőeljárásban. Jog, állam, politika, 2012/4.